AUI, secțiunea III e, Lingvistică, tomul LX, 2014

Particularități ale dezacordului în cadrul comunicării conflictuale din discursul televizual actual

Maria-Alina Tocilă (Pintilii)
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi

The current study constitutes an analysis of the verbal disagreement within the contemporary televised discourse using the theoretical framework designed by Muntigl and Turnbull (1998). At the same time, the second part of our study will illustrate a series of features of the verbal disagreement found in talk-shows and television debates, such as using address terms in order to mark disagreement, delaying the counter-affirmation or making use of the ”temporal minimizers”.

1. Definiții, clasificări

Definit, în sens larg, ca „expresia unui punct de vedere care diferă de cel exprimat de un alt vorbitor” (Sifianou 2012: 1554), dezacordul a cunoscut abordări variate, stîrnind, la rîndul său, dezacorduri cu privire la rolul şi locul ocupat în conversație. Astfel, dacă în lucrările din anii ’70-’80, dezacordul este prezentat în termeni negativi (ca o parte secundă nepreferată, neaşteptată, *cf*. Pomerantz 1984; Ionescu-Ruxăndoiu 1999), în cercetările recente se arată că dezacordul nu trebuie evaluat numai în termeni negativi, întrucît „nu este un act marcat negativ *a priori*” (Angouri&Locher 2012: 1551). Cu alte cuvinte, dezacordul „poate crea intimitate între interlocutori” sau, dimpotrivă, poate duce la un conflict între aceştia (Angouri 2012: 1566).

În ceea ce priveşte tipurile de dezacord, clasificarea cea mai cunoscută este cea propusă de Anita Pomerantz, care distinge între dezacord puternic şi dezacord slab. Dezacordul puternic este acel tip de dezacord prin care un participant la conversație formulează „o evaluare care este în mod direct opusă unei evaluări anterioare” (Pomerantz 1984: 74). Asemenea dezacorduri sînt puternice întrucît apar în intervenții care conțin „în mod exclusiv componente de dezacord, şi nu în combinație cu componente de acord” (Pomerantz 1984: 74). Dezacordul slab, în schimb, este construit ca parțial acord/ parțial dezacord (Pomerantz 1984: 65).

Analizînd particularitățile dezacordului în mediul academic, Janie Rees-Miller distinge, la rîndul său, trei tipuri de dezacord: dezacord atenuat, dezacord neatenuat sau puternic şi dezacord agravat, identificînd, pentru fiecare, o serie de mărci lingvistice specifice. Astfel, dezacordului atenuat îi corespund mărci lingvistice specifice politeții pozitive (comentariul pozitiv, umorul, folosirea persoanei I inclusive, acordul parțial) şi politeții negative (întrebări, folosirea

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

verbelor epistemice, atenuatori de tipul *poate*, verbe ale incertitudinii) (Rees-Miller 2000: 1094-1095). Dezacordului neatenuat sau puternic îi sînt specifice afirmațiile contrare (cum ar fi *Ba da*) şi aşa-numitul „*verbal shadowing"*, cu alte cuvinte reluarea afirmației antevorbitorului, dar într-o formă opusă (de exemplu, A: *Nu e un om rău*. B: *Cu siguranță e un om rău*.) (Rees-Miller 2000: 1095; 1108). În fine, dezacordul agravat are ca mărci lingvistice întrebările retorice, intensificatorii, folosirea persoanei a II-a acuzatoare sau cu forța unui imperativ, vocabularul descalificator (în termenii autoarei, „judgmental vocabulary") (Rees-Miller 2000: 1094).

2. Specificul dezacordului dintre invitați în emisiunile de tip talk-show şi dezbatere televizată

În secțiunile ce urmează, vom analiza situații de dezacord conflictual, în contextul în care expunerea publică a invitaților la o dezbatere televizată implică atît oportunități pentru ca aceştia să-şi pună în valoare imaginea publică, cît şi riscul de pierdere a feței (Georgakopoulou&Patrona 2000: 325). Vom întîlni, aşadar, mai rar situații în care reprezentanții unor puncte de vedere diferite să aibă o atitudine de susținere unul față de celălalt. Totdată, avînd în vedere specificul emisiunilor analizate, putem spune că avem a face cu o situație de comunicare în care dezacordul este tipul de act reactiv aşteptat (şi nu excepția) (v. şi Ionescu-Ruxăndoiu 2003a: 418; Locher 2004: 143; Sifianou 2012: 1557).

Specificul dezacordului dintre invitați în dezbateri şi talk-show-uri este dat de specificul unei interacțiuni de acest tip, dat fiind faptul că nu mai este vorba de doi interlocutori, ci de cel puțin trei (invitați şi moderator prezenți în spațiul televizat) plus un al patrulea, absent, însă extrem de important în economia schimbului verbal (publicul vizat). După cum arată, printre alții, şi Maria Sifianou, „acțiunile şi gîndurile noastre pot fi influențate de cei prezenți chiar dacă aceştia nu participă în mod direct la interacțiune", iar „prezența unei a treia părți poate influența construcția, interpretarea şi efectul unui dezacord". Mai mult chiar, „o a treia parte poate fi decisivă în rezolvarea sau escaladarea unui conflict" (Sifianou 2012: 1558).

2.1. Pentru a evidenția specificul dezacordului dintre participanții la emisiunile televizate de tip talk-show şi dezbatere, vom folosi ca punct de plecare modelul de analiză oferit de Peter Muntigl şi William Turnbull, în articolul *Conversational structure and facework in arguing*. În opinia acestora, se poate vorbi despre patru tipuri de dezacord (cu referire la un corpus conținînd transcrieri ale unor interacțiuni verbale conflictuale dintre membrii unei familii), şi anume:

a) susținerea nerelevanței, prin care un locutor afirmă că aserția interlocutorului său nu este relevantă în raport cu discuția în desfăşurare (de exemplu: „Nu despre asta este vorba"); astfel, susținerea nerelevanței are şi valoare metacomunicativă (fiind un „*meta-dispute-act"*) (Muntigl&Turnbull 1998: 229);

b) provocarea are, de obicei, forma sintactică a unui enunț interogativ (de exemplu: „Cine ți-a spus aşa ceva?") şi „implică faptul că receptorul nu poate, de

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

fapt, să aducă nicio dovadă în favoarea afirmației sale" (Muntigl&Turnbull 1998: 229-230). Aşadar, provocarea este „tipul specific de dezacord prin care un locutor pune sub semnul întrebării afirmația anterioară a interlocutorului său şi cere ca acesta să furnizeze dovezi în sprijinul aserției sale, sugerînd, în acelaşi timp, că receptorul nu poate face acest lucru" (Muntigl&Turnbull 1998: 230);

c) contradicția constă în afirmarea opusului aserției interlocutorului; astfel, dacă A afirmă P, B afirmă ¯ P (Muntigl&Turnbull 1998: 231);

d) contraafirmația constă în propunerea de către locutor a unei alternative la ceea ce a afirmat antevorbitorul său; astfel, locutorul nu contrazice direct aserția interlocutorului şi deschide calea pentru negocieri asupra problemei în discuție (Muntigl&Turnbull 1998: 231) (de exemplu, „Da, dar mai important este să..."");

e) un al cincilea tip îl reprezintă o combinare a tipurilor prezentate mai sus, autorii identificînd ca frecventă combinația contradicție + contraafirmație (Muntigl&Turnbull 1998: 233).

În cele ce urmează, vom prezenta aceste tipuri de dezacord în ordinea relevanței lor pentru situația de comunicare în discuție, aşadar, insistînd asupra specificului dezacordului conflictual din emisiunile televizate.

(1) Contradicție + contraafirmație

În emisiunile de tip dezbatere televizată sau talk-show, invitații intră în dezacord unii cu ceilalți pentru a-şi impune punctul de vedere nu doar în fața participanților prezenți în spațiul televizat, ci, aşa cum am arătat mai sus, şi pentru a-i convinge pe telespectatori de adevărul afirmațiilor lor. Din acest motiv, specific corpusului nostru este al cincilea tip de dezacord, şi anume contradicția urmată de contraafirmație. O simplă respingere a punctului de vedere susținut de antevorbitor nu ar fi suficientă în aceste condiții, avînd în vedere şi faptul că vorbitorii se contrazic şi cu scopul de a se prezenta în ipostaza de contestatari abili ai oponenților (*cf.* Sifianou 2012: 1560). Din acest motiv, corpusul analizat abundă în exemple de acest tip:

(1) „EB: Deci pentru cei şase milioane↑ [şapte sute patruzeci] de mii↑//
OP: [Domnule prim-ministru.]
CA: Aşa.
EB: două sute treişpe români↑ + Crin Antonescu le spune că sînt demagogi.
OP: [Noi tot încercăm să‖ pentru REStul de români↑ să aflăm↑ să aflăm↑
CA: <Î Nu↓ domnu' Boc. Nu↓ domnu' Boc↓ dumneavoastră] personal sunteți demagog. Î>" (CLRVAN: 396)

(2) „EB: La asta↑ repet↓ am elimina orice context politic actual spunînd↓ prevederile care vizează drepturile preşedintelui↑ <R pe care le vom discuta împreună↓ R> + şi vom găsi (sic!) la un acord↓ <R pentru că trebuie să găsim două treIMI↓ R> + majoritate. De aceea noi nu putem↑ + reduce număru' de parlamentari sau trece la unicameralism↓ că fără <MARC votul↑ MARC> PSD şi PNL <MARC nu putem↓ MARC> cei de la PD-L.

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

VP: Nu↓ domnu' prim-ministru↓ reducerea numărului de parlamentari se face prin LEge↓ dumneavoastră fiind profesor de drept constituțional nu știți chestia asta." (CLRVAN: 404)

(3) „VP: CateGOric avem nevoie de regiUni↑ şi avem nevoie de o administrație locală mai eficiENtă cu mai multe puteri şi care să coste mai puțin. Vreau ca aceste regiUni↑ + şi sigur↓ mai departe↓ + /ă structurile celelalte↓ să fie pe criterii euroPEne↑ adică↓ economice şi sociale↓ nu ETnice. Ne vom împotriVI legii care a fost promovată↑ de a crea o regiune↑ Harghita Covasna Mureş↓ şi cred că domnu' prim-ministru ca ardeLEAN ce [e↓ nu va susține acest lucru.

MB: Dar nu e un criteriu etnic↓] domnu': Ponta.

VP: [Nu↓ TOCmai↑

MB: E un criteriu] de funcționalitate↓ credeți-mă.

VP: Îmi dați voie să am o=? Nu cred în chestia asta. Eu cred [că puteți] fi funcționali↑ /ă:

MB: [Eu cred.]

VP: Mureşu' Harghita Bistrița. Nu trebuie să vă faceți//

MB: Nu↓ + nu." (CLRVAN: 418)

(4) „VV: Nu↓ nu↓ mă iertați↓ mă iertați. Premieru' să ne spună cînd peste vreo DOuă luni↓ vor trebui să facă strategia bugetară pe doi ani↑ + să ne spună de pe-aCUma dacă de la întîi ianuarie urcă sau nu salariile şi pensiile la loc. Să ne spună dacă în septembrie↑ cînd vor prezenta în Guvern↓ proiectul Legii bugetului pe două mii unsprezece↓ le vor pune la loc sau nu. Pentru că altfel e un terTIP↑ ca să se deGAje acum de o anumită povară↑ mediatică şi publică↓ şi să treacă↑ asumarea în acest fel. TerTIpuri din astea de-un an jumate↑ noi tot înghițim.

LN: Domnule Șeitan.

MȘ: Nu este vorba de niciun terTIP. Este vorba de o strategie într-adevăr↓ pe doi ani↓ care-o să apară săptămîna viitoare↓ Guvernu' o s-o discute şi va↑ [va fi trimisă în Parlament." (CLRVAN: 429)

Primele două exemple sînt extrase dintr-o dezbatere cu un puternic caracter conflictual, fapt ce reiese şi din modul în care sînt formulate contraafirmațiile. Dacă, referitor la materialul analizat, Muntigl şi Turnbull arătau că, prin contraafirmație, se lasă loc pentru negocieri, în cazul celor două secvențe propuse mai sus contraafirmația se înscrie în rîndul actelor de limbaj cu un grad crescut de agresivitate. Astfel, prin contradicția şi contraaserția „Nu↓ domnu' Boc↓ dumneavoastră] personal sunteți demagog", CA îşi exprimă dezacordul față de afirmația precedentă a oponentului său într-o formă agravată, prin folosirea persoanei a II-a acuzatoare şi a vocabularului descalificant. Tot cu dezacord agravat avem a face şi în secvența (2), în care contraafirmația „reducerea numărului de parlamentari se face prin Lege" este completată cu un atac la identitatea profesională a interlocutorului („dumneavoastră fiind profesor de drept constituțional nu știți chestia asta").

Celelalte două extrase ilustrează dezacordul neatenuat sau puternic, marcat prin folosirea conjuncției adversative „dar" („Dar nu e un criteriu etnic"), prin

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

reluarea în formă negativă a unor părți din discursul celuilalt (*cf*. Hoarță Cărăușu 2008: 238), părți cu care, evident, locutorul nu este de acord, şi prin folosirea intensificatorilor, în acest caz, de tip adjectival[1] („Nu este vorba de niciun terTIP"). Avînd în vedere că formularea dezacordului nu se mai concentrează asupra identității profesionale a oponentului, în cazul acestor două exemple se poate vorbi despre contraafirmații prin care se lasă loc unei negocieri referitoare la problema în discuție.

(2) Provocarea este un tip de dezacord care poate fi discutat şi ca strategie a impoliteții (*cf*. Bousfield 2008: 132), fiind caracteristic interacțiunilor verbale cu un pronunțat caracter agresiv. În exemplele de mai jos, provocarea apare asociată cu întreruperi şi suprapuneri, aspect ce subliniază caracterul conflictual al comunicării:

(5) „RA: Domnu' Orban↓ noi ne-am asumat un parteneriat la guvernare↓ treburile murdare le faceți dumneavoastră în Camera Deputaților↓ PSD şi PNL. În ceea ce priveşte↑ [/ă:: COdurile↑ + a fost o prioriTAte↑//
LO: [Doamna Anastase↓ ce treburi murdare] facem noi? Spuneți-mi.
RA: Păi↓ de exemplu↓ acest vot pe Adrian Năstase." (CLRVAN: 356)

(6) „MM: Dominique Strauss-Kahn spune↑ că-n România↑ nu facem o politică socială. Eu aşa interpretez. Sigur↓ domnu': î//
GF: Ba nu:.
MM: Şeitan ne-a spus mai devreme↓ că dînşii <MARC refuză↑ MARC> orice fel de impozitare↓ graduală.
GF: progresivă.
MM: Asta a spus pînă la urmă↓ Dominique Strauss-Kahn.
LN: Da chiar↓ de ce://
MM: Că trebuie [să atacați această problemă↓ în mod în mod în mod//
VV: Domnu' Mitrea↓ cît erau pensiile cînd făceați dumneavoastră politică socială?] Domnu' Mitrea↓
MM: [Domnu'↑ domnu'↑ stați o secundă↓ că ne-ntoarcem. Ne-ntoarcem.
VV: cît erau pensiile cînd făceați dumneavoastră politică socială?] Păi da:
MM: Era patruzeci de miliarde↑ bugetu'.
VV: Mă lăsați? Două milioane." (CLRVAN: 446-447)

(7) „MŞ: Vreau să revin puțin la:: această↑ controversă pe tema↑ ce-a spus Fondu'↓ ce-am spus noi. /î: Nu trebuie faptu'↑ şi-am participat la discuțiile cu Fondu'↓ nu trebuie uitat faptu' că însuşi Jeffrey Franks↑ care este reprezentantu' Fondului aicea↓ a declarat↑ DUpă declarația lu' Dominique Strauss-Kahn↓ că Fondu' a veNIT cu creşterea impozitelor şi-a şi sta- (AK) spus CAre-au fost creşterile↓ de natura celor preci- precizate de preşedinte↓ douăşipatru la sută TVA-u'↑ douăzeci la sută cota unică↑ şi creşterea cu douăzeci la sută a salariilor bugetarilor. Lucru' acesta s-a întîmplat//
VV: (K) Scăderea poate.
LN: (K) Scăderea.

[1] Cu privire la mărcile de intensificare a negației, v. GALR, 2005: 721-723.

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

MŞ: Scăderea↓ pardon. [Ar fi ar fi fost bine dac-ar fi fost//
VV: Aţi văzut dumneavoastră hîrtia asta?] Aţi văzut dumneavoastră mandatu' ăsta scris?
MŞ: Am fost la discuţii. Am fost la discuţii." (CLRVAN: 448-449)
(8) „GF: Şi noi am introdus termenu' de treizeci şi unu decembrie↓ care pentru toţi cetăţenii e foarte importantă (sic!). În propunerea [iniţială nu exista//
VV: Oare domnu' Frunda?]
GF: un termen limită. [E-adevărat? Era à la longue (a la long).
VV: Dom'le↓ oare? Oare?] Domnu' Frunda↓ oare?
GF: Da domnu'. Da↓ da." (CLRVAN: 453)

Fiind vorba despre forme agravate ale dezacordului, se remarcă folosirea persoanei a II-a acuzatoare („cînd făceaţi dumneavoastră politică socială"), a interogaţiilor retorice repetate cu rol de intensificare a dezacordului („Dom'le↓ oare? Oare?] Domnu' Frunda↓ oare?"), a adverbului „oare" care pune sub semnul întrebării valoarea de adevăr a afirmaţiei antevorbitorului şi a imperativului prin care se atacă faţa negativă a acestuia („Spuneţi-mi"). Provocarea este, aşadar, o formă agresivă de exprimare a dezacordului, prin care este atacată competenţa celuilalt, avînd în vedere implicarea faptului că interlocutorul nu îşi poate susţine afirmaţia (Muntigl&Turnbull 1998: 243).

(3) Contradicţie + contraafirmaţie + provocare

Deşi mai puţin frecventă, combinarea acestor tipuri de dezacord este şi ea specifică interacţiunilor conflictuale. În corpusul analizat, provocarea ca parte a acestui tip de dezacord apare formulată sub forma unui imperativ, mai exact prin folosirea verbului „a spune" (prin intermediul căruia vorbitorul îi solicită dovezi oponentului său):

(9) „DF: Un minut. Pentru că intrăm să intrăm într-o ZOnă↑ (AK) riscăm să intrăm↑ + într-o zonă a discuţiilor↑ în care <MARC nimeni↓ MARC> + nu vrea să intre în două mii zece. [Permiteţi-mi să vă citesc↓
CMA: Păi nu↓ dumneaVOAStră nu vreţi↓] domnu' ministru'. Spuneţi unde↑ aNUme." (CLRVAN: 427)
(10) „DF: Vă deranjează cuvîntul] „şi"↑//
CMA: Ce înseamnă asta↑ domnu' ministru↓ [pentru dumneavoastră?
DF: Înseamnă] <MARC exact MARC> acel lucru↓ [că sînt↑ înseamnă
CMA: În LOgica dumneavoastră] ce înseamnă cuvîntul „şi" aici?
DF: înseamnă⇊ Nu în logica mea↓ în logica ORIcărui [vorbitor de limbă română.
CMA: Păi↓ nu. Vă spun eu↓] că ăsta-i un articol scris de un maghiar FOARte deştept. ++ Dar dumneavoastră nu v-aţi prins. Spuneţi↓ vă rog. (MB se încruntă, CMA zîmbeşte)" (CLRVAN: 427)

Secvenţele fac parte din transcrierea aceleiaşi emisiuni, tema fiind Legea Educaţiei, iar dezacordul sub forma contradicţie + contraafirmaţie + provocare este formulat de acelaşi invitat, CMA. În ambele exemple apare şi conectorul „păi", cu rolul argumentativ de obiecţie (GALR 2005: 734). Cea dintîi secvenţă

BDD-A7010 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

este un dezacord puternic, avînd în vedere folosirea persoanei a II-a acuzatoare (locutorul răspunzînd, astfel, folosirii de către DF a persoanei I inclusive). În cea de-a doua secvență, dezacordul este inițial unul agravat (se remarcă folosirea, mai întîi, a provocării, sub forma interogațiilor, apoi a comentariului prin care se pune sub semnul întrebării capacitatea intelectuală a interlocutorului: „Dar dumneavoastră nu v-ați prins"), pentru ca în final să apară performativul „vă rog", care, de obicei, îndeplineşte rolul unui atenuator. Avînd în vedere, însă, şi nivelul nonverbal al comunicării (CMA zîmbeşte), folosirea unei strategii a politeții în acest context apare ca o concesie pe care locutorul, văzîndu-se în ipostaza de învingător în acest duel verbal, este dispus să o facă în fața interlocutorului învins.
(4) Susținerea nerelevanței este, după Muntigl şi Turnbull, forma cea mai agravată de dezacord, întrucît, exprimînd dezacordul „prin suprapunere sau fără pauză față de intervenția precedentă", se exprimă „opoziția pură care limitează orice discuție ulterioară" (1998: 243). În plus, prin susținerea nerelevanței se atacă „abilitatea socială fundamentală a unui participant la conversație, şi anume cea de a aduce contribuții conversaționale relevante" (Muntigl&Turnbull 1998: 243). În cazul emisiunilor televizate, afirmarea nerelevanței afirmațiilor unui invitat intră, prin convenție, în atribuțiile moderatorului, care apelează, de cele mai multe ori, la atenuatori. Cînd conflictul dintre invitați escaladează, nemaifiind mediat de către moderator, participanții la dezbatere își pot exprima dezacordul în această formă agravată, prin care este atacată capacitatea interlocutorului de a înțelege o problemă dezbătută şi, prin urmare, de a fi relevant.

În corpusul analizat, am identificat două forme de exprimare a acestui tip de dezacord, şi anume:

a) susținerea nerelevanței prin evidențierea rolului interlocutorului în schimbul verbal – caracterizează o atitudine puternic agresivă, vorbitorul care îşi exprimă dezacordul invocînd incompetența celuilalt de a înțelege problema discutată sau de a recepta (corect) un mesaj. În exemplele de mai jos, VP şi APV resping afirmațiile anterioare ca nerelevante, atacînd nu doar competența conversațională a interlocutorilor, ci şi – sau mai ales – pe cea profesională:

(11) „EB: În ordonanța cealaltă↑ am reDUS↑ dac-ați putut să citiți cu MAre atenție↑//
VP: Nu. Curtea Constituțională v-a declarat-[o şi pe aceea neconstituțională.
EB: număru' şi personalului] din cabinetu' demniTArului↓ + acela pe care l-ați umFLAT dumneavoastră↑//
VP: Sînteți ridicol↓ iertați-mă.
EB: cabinetu' demnitarului. Uitați-vă↓//
OP: [Domnu' Ponta↓ vă rugăm frumos. Trebuie să vă atragem atenția↑//
VP: <F Curtea Constituțională v-a dat (AK) v-a declarat-o] neconstituțională. F>
OP: asupra cuVINtelor pe care le folosiți.
EB: Tot ce-ați umflat voi de la PNL şi PSD↑//
VP: Nu↓ e clar↓ [e clar că nu ştiți despre ce vorbesc." (CLRVAN: 412)

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

(12) „VZ: ce vreau eu să spun ca social-democrat? Ce-ați spus dumneavoastră e treaba dumneavoastră↓ cum vă comportați este↑ respectu' care-l (sic!) aveți pentru cetățeni. Noi am (AK) eu am înțeles de la dumneavoastră astăzi↑ şi de la distinsul dumneavoastră şef Emil Boc↑ că unu↓ România nu va ieşi din criză nici anul acesta↑ <F şi mai mult↓ F> ++ toți colegii de-aici au spus acelaşi lucru↓ că <MARC românii↑ MARC> nu vor trăi nici anul acesta mai bine. Deşi↑ [vă rog frumos să mă lăsați şi pe mine să vă‼ <Î Cu resPECT↓ + lăsați-mă să vorbesc şi eu doamna Vass. Î>
APV.: Deci nu m-ați ascultat. Deşi am spus că:↑ primul dumneavoastră↑ (AK) prima dumneavoastră obligație] ați spus este s-ascultați↓ [eu nu am spus aşa ceva." (D1)

Prin afirmația „e clar că nu ştiți despre ce vorbesc", lui EB i se neagă cunoştințele cu privire la Constituție, în timp ce, în al doilea exemplu, APV pune sub semnul întrebării capacitatea lui VZ de a asculta, în contextul în care chiar VZ a afirmat anterior că a asculta este principala obligație a unui politician.

b) susținerea nerelevanței prin evidențierea rolului locutorului în schimbul verbal – este o formă atenuată a acestui tip de dezacord, prin care se evită atacarea identității profesionale a interlocutorului. Deşi este implicată capacitatea celuilalt de a contribui într-un mod relevant la conversație/discuție, aducerea în prim-plan a vorbitorului face ca atenția să fie îndreptată într-o altă direcție, şi nu neapărat asupra conținutului implicit al aserției:

(13) „MT: Am fost şi noi în opoziție↓ cînd erați dumneavoastră la putere↑//
AN: Ştiu. Ştiu↓ e-adevărat.
MT: şi cineva a spus ciocu' mic↓ prima dată. Da' da::↑ + na.
AN: /î: E adevărat↓ de la dumneavoastră a apărut însă↑ + ați învățat repede formula asta↓ şi cineva de la dumneavoastră//
MT: Bun↓ deci cine-a făcut primu' pas. [Deci dacă ne dăm pă replici↑
LO: Domnu' Toader↓ doamna] ciocu' mic e membră a Partidului Democrat.
MT: <R Nu nu nu. R> Cio- [eu vorbesc de prima afirmație↓ prima dată." (CLRVAN: 495-496)
(14) „AN: Dar dumneavoastră aveți o majoriTAte:↑ [construită conjunctural↑]//
MT: Nu avem. [Nu↓ nu avem.] Domnu' Năstase↓ nu avem. Nu.
AN pentru că n-ați cîştigat majoritatea prin alegeri parlamentare.
MT: Deci↓ domnu' Năstase↓ [eu vorbesc de majoritatea votului din Parlament." (CLRVAN: 496)

În ambele exemple, susținerea nerelevanței prin evidențierea rolului locutorului în schimbul verbal are aceeaşi formă (poate nu întîmplător, avînd în vedere că este vorba despre acelaşi invitat, MT), şi anume: prefață cu rol de opoziție („Nu nu nu", respectiv „Deci↓ domnu' Năstase") + deictic personal + verb al spunerii + prezentarea temei reale.

(5) Contradicția apare în formă simplă doar în situația unor dezacorduri punctuale, în cazul cărora locutorul fie nu simte nevoia să o completeze cu o contraafirmație, fie nu face acest lucru deoarece se trece la alte teme de dezbatere:

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

(15) „LO: Doamna Anastase↓ dar dacă sînteți așa mare luptătoare antiNăsTAse↑ și [pentru:: + MERsul↑
RA: Da' nu sînt o luptătoare] antiNăstase↓ domnu' Orban.
LO: pentru mersul înainte al justiției↑ de ce-ați ținut aproape două luni de zile dosaru' în sertar?
RA: Domnu': Orban↓ v-am mai expliCAT↑//
LO: Ați recunoscut [public lucrul ăsta.
RA: am explicat public↓] sigur↓ am explicat public." (CLRVAN: 355)
(16) „MM: Stați ușor. Și banii care-i (sic!) aveam eu ca ministru de de la de la investiții↓ dintr-un PIB de <MARC patruzeci MARC> de miliarde↑ era mai MAre↑//
VV: Nu-i adevărat.
MM: (AK) erau mai mulți bani [decît ați avut dumneavoastră acuma.
VV: Nu-i adevărat.] Ca procent nu-i adevărat.
MM: [N-am dat procent. Ca vaLOAre. /ei↑ exact." (CLRVAN: 446-447)

După Muntigl şi Turnbull, contradicția este mai puțin amenințătoare pentru fața interlocutorului decît susținerea nerelevanței şi provocarea, deoarece „nu atacă în mod direct competența şi raționalitatea celuilalt vorbitor" (1998: 244). Forța sa de amenințare a feței celuilalt este dată de „mărcile de opoziție prin care se respinge afirmația celuilalt în mod direct şi nonambiguu" (Muntigl&Turnbull 1998: 244).

2.2. Pe lîngă formele specifice ale dezacordului prezentate mai sus, se impune evidențierea altor particularități ale dezacordului verbal dintre participanții la emisiunile analizate, şi anume: prezența apelativelor ca mărci ale dezacordului (conjugate cu intonația specifică, întreruperi şi suprapuneri); amînarea contraafirmației în urma negocierii/disputării dreptului la cuvînt; utilizarea „minimalizatorilor temporali" (*cf.* Clayman, 2001), specifici interacțiunilor verbale televizate, prin care se atenuează forța ilocuționară a dezacordului; imposibilitatea corelării tipului de dezacord (atenuat sau neatenuat) cu distanța socială dintre participanți.

(a) Prezența apelativelor ca mărci ale dezacordului (conjugate cu intonația specifică, întreruperi şi suprapuneri) este o particularitate a comunicării în context instituțional. Mărcile dezacordului „reprezintă un tip de mărci ale schimbării rolului conversațional", înscriindu-se în „categoria mărcilor ascultătorului" (Hoarță Cărăuşu 2008: 239). Este mai puțin probabil, însă, ca în conversația spontană să fie folosite vocative repetate, cu rolul de a anunța intenția de preluare a rolului de locutor, aşa cum se întîmplă în interacțiunea mediată controlată. Evident, folosirea apelativelor de tipul „domnule", „domnule ministru", „domnu' X" este motivată, în primul rînd, de distanța socială dintre participanții la dezbatere. În al doilea rînd, repetarea apelativelor, de cele mai multe ori în cadrul unor suprapuneri, își găseşte justificarea în modul de organizare a schimburilor verbale din cadrul emisiunilor televizate, în care concurența pentru dreptul la cuvînt este ridicată. Nu în ultimul rînd, repetarea acestor formule de adresare este

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

motivată şi de dorința participantului la discuție de a obține mai întîi rolul de locutor, astfel încît contraafirmația sa să nu apară în cadrul unei suprapuneri, lucru ce ar putea afecta receptarea argumentului adus de către ceilalți. Cu alte cuvinte, prin reluarea apelativelor, vorbitorul amînă formularea contraafirmației (pînă la obținerea clară a rolului de locutor), fără să amîne însă şi semnalarea existenței unui dezacord:

(17) „CMA: Păi↓ e o discuție. E o eviTAre a cuvîntului „traDUcere”↓ ca să vă spun ce cred eu personal. <MARC Şi MARC> în limba română↓ domnu’ ministru. Puteți să: + verificați↓ adică↓ nu e cum spuneți dumneavoastră. ÎnTÎI↓ toți copiii vor învăȚA↓ + de <MARC Nagy Istvan↓ MARC> (Noghi Ištvan) ++ şi aPOI de-abia↑ dacă se resPECtă legea↑ + vor învăța că <MARC Nagy Istvan↑ MARC> este Ştefan cel Mare. Cu tot resPECtul↓ + ăsta este adevărul↓ şi dacă vreți să mă combateți↓ aveți libertate.
MB: Dom- domnu-//
DF: <P Domnule ministru↓ cred că: P>//
MB: domnule↓ domnule ministru↓ astea-s poveşti.” (CLRVAN: 424)
(18) „LO: pentru mersul înainte al justiției↑ de ce-ați ținut aproape două luni de zile dosaru’ în sertar?
RA: Domnu’: Orban↓ v-am mai expliCAT↑//
LO: Ați recunoscut [public lucrul ăsta.
RA: am explicat public↓] sigur↓ am explicat public.
LO: <Î Păi cum adica? Î> Ați ținut două luni de zile aproape în dosarul domnului Năstase în dosar↓ cînd (AK) în serTAR↓ cînd veNEA↑ <R [raportul pă justiție] al Comisiei Europene↑ [care proBAbil↓ elaborarea lui a început chiar în perioada respectivă? R>]
RA: [Domnule Orban↓] [domnule Orban↓ raportul Comisiei pe jusTIție↑] viza↑ + şi:↑ + COdurile.” (CLRVAN: 355-356)

(b) Amînarea contraafirmației în urma negocierii/disputării dreptului la cuvînt este o particularitate a dezacordului din cadrul emisiunilor televizate ce decurge direct din specificul contractului comunicațional. Secvența (19) este un exemplu elocvent în acest sens, invitatul MT întrerupîndu-l pe AN pentru a-şi exprima dezacordul cu privire la afirmațiile despre negocierile dintre partide. Această întrerupere generează o întreagă negociere cu privire la preluarea rolului de locutor, dezacordul fiind unul atenuat. În cele din urmă, MT este nevoit să-şi amîne contraafirmația (anunțată în toate cele trei intervenții: „totuşi haideți să Nu vreau să rămînă aşa”; „da’ să nu rămînă”; „da’ totuşi”), după ce AN îşi însuşeşte rolul de moderator, cerîndu-i să rețină ideea şi să o comenteze mai tîrziu:

(19) „AN: Deci↓ am şi făcut o intervenție PUblică la un moment dat↓ + <MARC în plen↓ MARC> şi am cerut să fim solidari cu reprezentanții dumneavoastră din comisie↓ care au fost dezavuați↑ de către grupu’ parlamentar în plen. Şi n-ați intervenit atunci↓ + de față cu toți cei de acolo. Pentru că:↑ + de fiecare dată cînd coMIsia venea↓ cu un punct de vedere↑ care fuSEse agreat↑ şi de către reprezentanții

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

dumneavoastră↓ un reprezentant al grupului venea în plen şi spunea↑ <CIT Nu mai sîntem de acord cu punctu' [de vedere exprimat CIT>.
MT: Nu↓ domnu' Năstase↓] totuşi haideţi să⇊ Nu vreau să rămînă aşa:.
AN: Nu↓ haideţi//
MT: Nu↓ da' să nu rămînă.
AN: Iertaţi-mă↓ daţi-mi voie [să duc raţionamentu'↓
MT: Vă rog↓ vă rog↓] da' totuşi↑//
AN: Reţineţi [aspectul ăsta↓ şi o să comentaţi după aceea.
MT: Bun. Reţin↓ şi vă explic după aceea. Da.]
OS: Vă rog şi eu acelaşi lucru↓ domnule Toader." (CLRVAN: 488-489)

În secvenţa (20), acelaşi invitat MT este nevoit să-şi amîne contraafirmaţia, avînd în vedere faptul că AN nu este dispus să cedeze rolul de locutor. Cînd, în sfîrşit, reuşeşte să preia cuvîntul (după ce şi-a anunţat dezacordul prin contradicţie şi prin susţinerea nerelevanţei), MT atenuează dezacordul printr-o prefaţă metalingvistică (o altă amînare[2] a contraafirmaţiei), al cărei rol este de a-l legitima ca locutor din perspectiva contractului de comunicare:

(20) „AN: Dar dumneavoastră aveţi o majoriTAte:↑ [construită conjunctural↑]//
MT: Nu avem. [Nu↓ nu avem.] Domnu' Năstase↓ nu avem. Nu.
AN pentru că n-aţi cîştigat majoritatea prin alegeri parlamentare.
MT: Deci↓ domnu' Năstase↓ [eu vorbesc de majoritatea votului din Parlament.
AN: Şi de-asta lucraţi cu materialul clientului↑] şi tre' să cumpăraţi:↑ ++ bucată cu bucată.
MT: Bun↓ v-am ascultat. Deci v-am ascultat↓ şi acuma dau şi eu replica. MajoriTAtea din Parlament care hotărăşte votu'↑ care e suveRAN↓ plenu' este suveran↓ că ne place sau nu ne place↓ ce se-ntîmplă↑ aia se face↓ + această majoritate↑ nu s-a regăsit în comisia de muncă. Mai mult decît atîta↓ + cu o săptăMÎnă înainte↑ + dumneavoastră↑ PSD-u'↑ + aţi solicitat suplimentarea cu trei locuri↑ la nişte⇊ Vorba aia↓ Aura Vasile este//" (CLRVAN: 496)

(c) „Minimalizatorii temporali" (Clayman 2001) sînt mărci ale politeţii prin care se atenuează forţa ilocuţionară a dezacordului, specifici, de asemenea, emisiunilor televizate (în care există o constrîngere temporală). Aceştia sînt folosiţi ca prefeţe ale exprimării dezacordului şi apar, adesea, în contextul unor schimburi verbale caracterizate prin întreruperi şi suprapuneri, în care se manifestă o competiţie crescută pentru preluarea rolului de locutor (Georgakopoulou&Patrona 2000: 333). În exemplul de mai jos, MŞ reuşeşte, după două încercări eşuate (intervenţii prin care îşi exprimă dezacordul puternic, inclusiv printr-o întrebare retorică), să preia rolul de locutor pentru a-şi putea dezvolta contraafirmaţia. Odată cîştigat dreptul la cuvînt, agresivitatea se

[2] Pentru amînarea dezacordului, v. Georgakopoulou şi Patrona 2000: 330-332.

BDD-A7010 © 2014 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

diminuează, locutorul apelînd la folosirea unui minimalizator temporal, prin care îşi exprimă deferența față de interlocutor:

(21) „MM: dar am făcut şi eu parte dintr-un guVERN↓ şi cred că e un guvern care-a avut performanță↓//
MŞ: Da'↓ n-am [criticat guvernu' dumneavoastră.
MM: este recunoscut de toată lumea.] E-adevărat. Să ştiți că nu e chiar aşa. Sigur că eXIStă un prim-ministru↓ şi vreau să spun că Adrian Năstase eRA un prim-ministru autoriTAR cum ştia toată lumea↓ dar în NIciun caz nu venea să-mi facă curățenie mie sau altcuiva în minister. Nu-mi dădea el <MARC soluția MARC>. [Va trebui să faci aşa sau aşa sau aşa.
MŞ: Da' credeți că mie vine cineva să-mi facă curățenie] în minister?
MM: Ni se spunea↓ ASta este problema care e-n FAța noastră↓ dă soluția↓ soluția o aduceai tu.
MŞ: Tot ce-a însemnat‖ *Dac-o să-mi permiteți o secundă*. Tot ce-nseamnă legislație de PENsii↑ de asistență sociAlă↑ pe care o refacem acuma ca: /î lege nouă↓//" (CLRVAN: 456-457, s.n.)

(d) Studiile asupra dezacordului în diferite contexte de comunicare i-au condus pe cercetători la concluzia că dezacordul puternic este un semn al apropierii dintre interlocutori, avînd o frecvență ridicată în rîndul membrilor unei familii sau prietenilor apropiați, în timp ce dezacordul atenuat este un semn al distanței, apărînd în cazul unor interlocutori care nu se cunosc bine sau care trebuie să rămînă neutri (Schnurr&Chan 2011: 195). În cazul corpusului analizat, o asemenea concluzie este imposibilă, avînd în vedere prezența în proporții relativ egale a dezacordului puternic şi a dezacordului atenuat, fapt ce ne conduce la ideea că distanța socială dintre invitați nu mai este relevantă pentru modul de exprimare a dezacordului în emisiunile în care este implicată o concurență mare între participanți. Avînd în vedere expunerea publică, nu mai avem a face cu o simplă exprimare a unui dezacord, ci cu o adevărată luptă pentru păstrarea propriei fețe şi pentru construirea identității în termeni de competență, putere, încredere etc. Iar construirea identității „se realizează în mod dinamic şi se poate schimba de la un moment la altul în cadrul unei interacțiuni: provocîndu-şi unul altuia sugestiile şi punctele de vedere, interlocutorii se poziționează fiecare ca persoana cea mai puternică, atribuind, în acelaşi timp, celuilalt poziții mai puțin puternice" (Schnurr&Chan 2011: 196).

Secvențele următoare sînt extrase din aceeaşi dezbatere pe tema Legii Educației şi cuprind schimburi verbale conflictuale dintre aceiaşi invitați, CMA şi MB (cel din urmă, de etnie maghiară). În primul exemplu, deşi MB subliniază relațiile foarte bune dintre el şi CMA, dezacordul este exprimat prin folosirea unor atenuatori, cum este enunțul metacomunicativ „Dacă-mi permiteți". În cea de-a doua secvență, în schimb, dezacordul este unul agravat, deşi MB i se adresează lui CMA făcînd referire la statutul său social („domnule↓ domnule ministru"):

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

(22) „CMA: doar cu această materie↑ NU cred că se va putea descurca în viitor.
MB: Dacă-mi permiteți↑ =
LM: = Vă rog.
MB: e:⇊ În primu' rînd↓ vedeți↓ noi SÎNtem↑ în relații foarte bune. Și apropo de reciprocitate↓ + dumneavoastră↑ mă apostrofați ca:↑ + [domnu' BEla.
CMA: Nu↓ mă iertați.] [Nu nu.
MB: Nu nu.] [M-am referit↑
CMA: Am făcut o dife-] am am puncTAT diferența de <xxx>.
MB: m-am referit la: altceva." (CLRVAN: 420)
(23) „CMA: Păi↓ e o discuție. E o eviTAre a cuvîntului „traDUcere"↓ ca să vă spun ce cred eu personal. <MARC Și MARC> în limba română↓ domnu' ministru. Puteți să: + verificați↓ adică↓ nu e cum spuneți dumneavoastră. ÎnTÎI↓ toți copiii vor învăȚA↓ + de <MARC Nagy Istvan↓ MARC> (Noghi Ișstvan) ++ și aPOI de-abia↑ dacă se resPECtă legea↑ + vor învăța că <MARC Nagy Istvan↑ MARC> este Ștefan cel Mare. Cu tot resPECtul↓ + ăsta este adevărul↓ și dacă vreți să mă combateți↓ aveți libertate.
MB: Dom- domnu-//
DF: <P Domnule ministru↓ cred că: P>//
MB: domnule↓ domnule ministru↓ astea-s poveşti.
CMA: Da↓ da' lăsați-l [pe domnul ministru să comBAtă. Nu-l apărați dumneavoastră↓ vă rog mult.
MB: Da' SINcer↓ da' SINcer↓ sînt poveşti.] Da' combe- com-⇊ Hai să <xxx>
DF: Bun. Eu↑ eu↑ ++ acuma↓ cred că <xxx> //
MB: Eu în <MARC viața MARC> mea n-am auzit [că Ștefan cel Mare ar fi fost tradus↑ /ă: +++ în vreun fel." (CLRVAN: 424)

În secvența (23), avem a face cu o contraafirmație formulată într-o manieră agravantă, prin calificarea negativă a discursului oponentului și trimiterea la experiența de viață a locutorului.

Dezacordul este, așadar, în cadrul relației dintre participanții la emisiunile de tip talk-show și dezbatere televizată, o formă complexă a comunicării conflictuale, prin care invitații acționează atît asupra propriei fețe, cît și asupra feței celuilalt.

Bibliografie

A. Surse:

Hoarță Cărăușu, Luminița (coord.), *Corpus de limbă română vorbită actuală nedialectală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza" Iași, 2013 [= CLRVAN].

Tocilă (Pintilii) Maria-Alina, *Au guvernat pentru ei*, Realitatea TV, 31 martie 2011 (transcriere) (D1).

B. Lucrări și articole

Academia Română, *Gramatica limbii române, I. Cuvântul, II. Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2005.

Angouri, Jo, *Managing disagreement in problem solving meeting talk*, în „Journal of Pragmatics", 2012, 44, p. 1565-1579.

Angouri, Jo; Locher, Miriam A., *Theorising disagreement*, în „Journal of Pragmatics", 2012, 44, p. 1549-1553.

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)

Bousfield, Derek, *Impoliteness in Interaction*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2008.
Clayman, Steven E., *Answers and evasions*, în „Language in Society", 2001, 30, p. 403-442.
Georgakopoulou, Alexandra; Patrona, Marianna, *Disagreements in television discussion: How small can small screen arguments be?*, în „Pragmatics", 2000, 10:3, p. 323-338.
Gruber, H., *Disagreeing: Sequential placement and internal structure of disagreements in conflict episodes*, în „Text", 1998, 18 (4), 467-504.
Hoarță Cărăușu, Luminița, *Teorii și practici ale comunicării*, Editura Cermi, Iași, 2008.
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, *Conversația. Structuri și strategii*, Editura All Educational, București, 1999.
Pomerantz, Anita, *Agreeing and disagreeing with assessments: some features of referred/dispreferred turn shapes*, în Atkinson, M.; Heritage, J., *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*, Cambridge University Press, Cambridge, 1984, p. 57-103.
Rees-Miller, Janie, *Power, severity, and context in disagreement*, în „Journal of Pragmatics", 2000, 32, p. 1087-1111.
Schnurr, Stephanie; Chan, Angela, *Exploring another side of co-leadership: Negotiating professional identities through face-work in disagreements*, în „Language in Society", 2011, 40, p. 187-209.
Sifianou, Maria, *Disagreements, face and politeness*, în „Journal of Pragmatics", 2012, 44, p. 1554-1564.

BDD-A7010 © 2014 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:11 UTC)